

achtergrond

Emigranten voor God: opkomst en ondergang van de Nederlandse katholieke missie

DOOR HETTIE VAN DER VEN

In *Missievaders* vertelt Mar Oomen de levensverhalen van haar opa en vader, Janus Oomen en Dries Oomen. Beiden werden vanuit groot idealisme en een diep verlangen tot goed doen missiearts, Janus in Nederlands-Indië en Dries in Tanzania. Oomens familiegeschiedenis illustreert de glorie-dagen en de teloorgang van de Nederlandse katholieke missie.

Pauke en Dries Oomen met hun gezin in Sengerema, Tanzania, in 1963.

Ieder hoofdstuk in het boek van Mar Oomen (58) begint met een vondst, veelal in het huis van haar vader. “Een grauwe ordner met wonderlijk zorgvuldig bewaarde briefkaarten.” “Een langwerpige boek met een linnen kaft, een fotoalbum.” “De kist met documenten van mijn grootouders.” Met de verhalen van andere familieleden vormen ze voor Oomen de rijke bronnen om haar familieleden te leren kennen, neer te schrijven en er vervolgens scherpzinnig én liefdevol naar te kijken. Het eerste doet ze vooral vanuit haar werk als antropoloog, het tweede als dochter en kleindochter van de hoofdpersonen. Het was een bijzonder schrijfproces. “Ik moest mezelf uitschakelen als dochter om kritisch te durven zijn.” De eerste helft van *Missievaders* gaat over Janus Oomen en zijn vrouw Stans, telgen uit grote katholieke families. Stans studeert aan de Katholieke Universiteit Nijmegen en hoort daar dat niet enkel paters en zusters, maar ook leken apostel kunnen zijn om het ware geloof te verspreiden. Of zoals ze het in 1928 zelf verwoordt: “Een apologeet is dus niet enkel de predikant op de preekstoel, maar ook ’t kleine meisje, dat ’s morgens naar de kerk stapt en zich innig verheugt den ganschen dag door, om ’t wonderde, dat ze in zich draagt.”

Een groots inzicht voor Janus en Stans. Als jonge twintigers gaan ze geheel op in hun grote idealen als “beschaving brengende voorbeeldkatholieken”, zo schrijft Oomen. Na hun huwelijk en Janus’ afstuderen als arts vertrekt het paar samen met hun inmiddels geboren zoon Dries in 1933 per boot naar Celebes, het huidige Sulawesi. De Nederlandse zusters van Jezus Maria en Jozef (j.m.j.) hebben een dokter nodig. Als arts uit het Westen kan Janus wellicht invulling geven aan de rol van wegbereider voor het bekeringswerk tot het katholicisme.

'GROOTE MISSIE-UUR'

Janus Oomen is niet de enige Nederlander die afreist naar den vreemde. In 1933 zijn al vijfduizend ‘emigranten voor God’ hem voorgegaan. Het ‘Groote Missie-uur’ beleeft zijn hoogtepunt. De familie Oomen leeft naar de christenplicht van naastenliefde, waarin voor hen de drie-eenheid God, gezondheid en een katholieke Hollandse leefwijze centraal staat. Eind 1941 breekt de oorlog met Japan uit. De Oomens belanden afgezonderd van elkaar in interneringskampen, maar worden na de capitulatie van Japan herenigd. In 1946 gaat Stans met haar kinderen op verlof naar Nederland. Janus echter vindt dat hij nog niet

klaar is in Indonesië en dat het katholicisme voor het land behouden moet worden. Hij blijft.

Oomen stelt in haar boek dat opa Janus verslaafd was geraakt aan de actie en het gevoel werkelijk iets te kunnen uitrichten. Ze schrijft kritisch: “Hij was een soort halfgod geworden. Het archetype van de ontwikkelingswerker die door de weldoenersmantel die hij heeft aangetrokken zich niet bewust is van zijn koloniale superioriteitsgevoel.”

In navolging van zijn vader, en ondanks (of dankzij) zijn turbulente jeugd in Nederlands-Indië, wordt ook Dries Oomen arts. Met zijn vrouw Pauke kiest hij voor een leven in Afrika. In 1958 stappen ze als leken tussen vele religieuzen in een missionarisch vliegtuig naar Tanzania. Iedereen in dat vliegtuig heeft hetzelfde doel: de kerstening van de wereld. Maar tijden veranderen. In Afrika vindt op grote schaal dekolonisatie plaats en het communisme en de islam worden steeds groter. Ook de opkomst van seculiere organisaties als de Wereldgezondheidsorganisatie staat verspreiding van het christendom in de weg. Dries wordt een missiearts van de nieuwe tijd.

GESCHIEDEN WERELDEN

Wederom schrijft Oomen kritisch: “Vrijwel iedere religieus was overtuigd van zijn eigen gelijk, van de superioriteit van zijn geloof en zijn beschaving. Ieder ander geloof was bijgeloof.” Op het vlak van de zorg wordt redelijk samengewerkt, maar Europeanen en Tanzanianen blijven in gescheiden werelden leven, de meerdere tegenover de mindere.

‘Hulp bieden is nooit vrijblijvend. Het doet iets met de ander en met jezelf en leidt al gauw tot ongelijkwaardigheid’

De jaren verstrijken. Dries en Pauke krijgen vijf kinderen, onder wie Marretje, en Dries blijft zich op verschillende plekken in het land inzetten voor de lokale gezondheidszorg. Hij erkent dat zijn droom om Afri-

kaan te zijn met de Afrikanen niet uitgekomen is. Ook stelt hij dat er een kloof ontstaan is tussen de godvruchtige ondeskundigen en de niet-religieuze ontwikkelingswerkers. Paus Paulus VI spreekt in 1967 in zijn encycliek *Populorum Progressio* uit dat missiewerken niet langer een “verpakking mogen zijn om het Evangelie makkelijker ingang te doen vinden”, maar “een dienst aan de maatschappijen in ontwikkeling” zijn. In de loop van de jaren zeventig is ‘missionaris’ haast een vies woord geworden. Zo schrijft Dries in 1978: “Het Westen moet ophouden met denken dat het de waarheid in pacht heeft.”

‘Het werk van mijn vader en opa is niet voor niks geweest. Veel van de ziekenhuizen die zij hebben gebouwd, staan er nog steeds’

Mar Oomen is niet meer gelovig en ziet zichzelf vooral als een beschouwer. “Maar ik vind het geloof zeker geen onzin.” Met haar boek heeft ze de opkomst en de ondergang van de katholieke missie willen

beschrijven aan de hand van haar bijzondere familie-verhaal. Ook heeft ze daarbinnen rol van artsen- en andere lekenfamilies willen belichten.

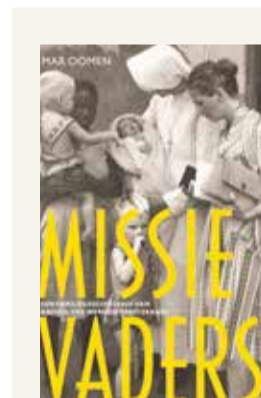
“Het was voor westerlingen een hele kunst om met hun positie om te gaan”, zegt ze. “Op zich is er niets tegen helpen, maar je moet nooit helpen om zelf hoog in de hemel te komen of omdat ‘de dankbaarheid van de mensen zo goed voelt’. Hulp bieden is nooit vrijblijvend. Het doet iets met de ander en met jezelf en leidt al gauw tot ongelijkwaardigheid.”

“De witte man heeft meer kwaad dan goed gedaan”, zo concludeert Dries na zijn leven in Afrika. Oomen sluit zich bij haar vader aan. “Door de superieure kennis vanuit het Westen bleef de lokale kennis ‘ondergronds’. Zowel op geloofs- als gezondheidsgebied hebben de missionarissen en missieartsen veel bereikt, maar ze hebben de lokale bevolking ook klein gehouden.” Ze oppert dat op een volwassen, gelijkwaardige manier handel drijven en zaken doen wellicht beter is dan steeds maar hulp sturen. “In het algemeen moeten we veel beter kijken naar een ander en ophouden om onszelf als maatstaf te nemen. De ander is niet per se zoals jij bent.”

Toch is Oomen als dochter en kleindochter ook trots. “Het werk van mijn vader en opa is niet voor niks geweest. Veel van de ziekenhuizen die zij hebben gebouwd, staan er nog steeds. En je krijgt nu eenmaal pas laat door aan welke kant van de geschiedenis je precies staat.” ●

Mar Oomen | Foto: Co de Kruijf

Mar Oomen, Missievaders, een familiegeschiedenis van katholieke wereldverbeteraars

Uitgeverij: Atlas Contact
Pagina's: 320 | € 22,99
ISBN: 978 90 45032 74 0

column

**ANNEMARIE
VAN DIEPEN -
SCHEERBOOM**

Biologieleares en
moeder van twee
kinderen

WEDSTRIJDJE

Oké, dit is misschien niet de meest charmante bekentenis: ik douche tegenwoordig gemiddeld twee à drie keer per week. Dat bevalt me eigenlijk prima, ondanks dat ik vroeger maar al te graag en al te lang onder de douche stond. Volgens mij is deze omslag naar weinig douchen in modern Nederland nogal radicaal. Hoe dat zo gekomen is? Goede vraag. En of het een verandering in de juiste richting is? Ik denk van wel.

Het begon allemaal met ons nieuwe huisje, waar we inmiddels alweer een jaar wonen. We kregen daar

namelijk ook zonnepanelen bij en een app waarop je kon zien hoeveel energie die opwekten. Dat zag je dan prachtig in een grafiekje uitgezet, waarbij ook je eigen elektriciteitsgebruik te zien was. En in een ander tabje kon je je gasverbruik zien.

Aangezien mijn man en ik erg competitief zijn – ja, zelfs in onze eigen grafieken – probeerden we telkens zo laag mogelijk uit te komen in verbruik. Zo is het ons in de zomermaanden gelukt om veel meer elektriciteit op te wekken dan we verbruikten. Als je energie aan het net levert, wordt daar je gasrekening mee gecompenseerd. Het resultaat: een paar maanden lang een gas- en lichtrekening van welgeteld nul euro: wedstrijd gewonnen, yes!

Naast de kick die de grafiekjes ons gaven, is het natuurlijk ook lekker voor het klimaat. In een tijd waarin kleine Greta's ons een uitbrander geven en milieuactivisten meer dan twee kinderen per gezin als egoïstisch bestempelen, is de klimaathype een feit. Niet alleen geld en macht zijn tegenwoordig de maatstaven waarnaar de seculiere mens zijn godjes modelleert, maar ook het klimaat. Alles om het klimaat te redden! Lijkt het dan. Want als de

NAM lijkt te dreigen om de gaskraan gewoon wat eerder dicht te gooien, staat heel Den Haag op zijn achterste poten.

Behalve de inconsequente houding die je bij klimaatstrijders vaak ziet ('Ik wil maar één kind en dan neem ik er een hond bij': honden zijn als vleeseters ook enorme vervuilers), staat ook de krampachtigheid me niet aan. Als katholieken mogen we de gulden middenweg kiezen, namelijk gewoon goed met onze aarde omgaan zonder ons door doemscenario's te laten leiden.

In het kader van vrij en blij goed zijn voor het klimaat, is het begin van de koudere en donkere maanden een mooie gelegenheid voor groei. De hoofdvraag is: ben ik bereid te accepteren dat het in de herfst en winter minder licht en minder warm is? Pas ik mijzelf aan de omstandigheden aan (dikke kleren aan, langer slapen, 'cocoonen') of de omstandigheden aan mijzelf (lampen aan, verwarming hoog)? Natuurlijk, uiteindelijk zal het wel een mengelmoesje worden, maar toch: een leuke en nuttige uitdaging. Laat de wedstrijd maar beginnen.